

УДК 81'27-11(177.83/.86)"18"

**МОВНЕ ЗАКОНОДАВСТВО
І РОЗВИТОК ФУНКЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
У ШКОЛАХ ГАЛИЧИНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ СТ.)**

Оксана Горда

*Львівський національний аграрний університет
вул. Володимира Великого, 1, м. Дубляни Львівської області, 80381, Україна
tohorda@gmail.com*

У статті розглянуто роль мовного законодавства у зв'язку з розвитком українського шкільництва та функціями української мови в освіті. Використана джерельна база дозволяє простежити за розширенням мережі українських шкіл. Розкрито утвердження статусу української мови як мови викладання й навчального предмета, активізацію зусиль педагогів, які працювали над створенням граматики української мови.

Ключові слова: Галичина, мовне законодавство, мовна ситуація, функції мови/мов, освіта.

Питання про роль освітніх реформ австрійського уряду та їхні наслідки для Галичини було об'єктом вивчення істориків, педагогів, політологів. Проблема не втратила своєї актуальності і для історії соціолінгвістики, оскільки питання пов'язане з описом тогочасної мовної ситуації.

Мовна ситуація – властивий суспільству спосіб забезпечення комунікативних потреб за допомогою взаємодії форм однієї мови чи кількох мов, що функціонують на означеній території, в означеному соціумі, у межах конкретного адміністративно-політичного утворення та в конкретній історичній період. Вона залежить від здійснюваної в державі мовної політики, державного планування щодо книгодрукування, від наповнення інформаційного простору, мовного виховання громадян тощо [1: 66]. Вважаємо, що ознака «мовне законодавство» доповнює зміст цього поняття, тому питання про стан шкільництва та функціонування мов у навчальних закладах різних рівнів у Галичині другої половини ХІХ ст. має стати обов'язковим компонентом опису мовної ситуації.

Мета статті – розкрити перелік освітніх законів і їхній вплив на розвиток функцій української мови. Це передбачає увагу до передумов та ухвалення законів 1867, 1874, 1895 р., постанови 1873 р. та рішення польського сейму 1886 р.

1. Закон 1867 р. та його вплив на розвиток функцій української мови в освіті

Спершу розглянемо передумови ухвалення закону. На західноукраїнських землях у другій половині ХІХ ст. були парафіяльні, тривіальні (народні) та головні школи [2], середню освіту давали гімназії та реальні школи (училища) [3: 233]. Навчання рідної мови в початкових закладах освіти тогочасної Галичини складалося з трьох ступенів: читання, письма, мови й граматики, що в навчальних планах були об'єднані назвою «рідна (українська) мова», її вивчали за азбуками, букварями, читанками та граматиками [4: 7] (українську мову як рідну почали викладати в одно-

класних церковно-парафіяльних і «тривіальних» (трикласних) школах у 70–80-х рр. XVIII ст. [5: 10–13]).

Поштовх до розвитку українського шкільництва дали події 1848 р.: проведення «Собору руських учених», створення культурно-просвітницького товариства «Галицько-Руська Матиця». Так, на з'їзді учених проголошено про потребу створення правопису та граматик для українських шкіл, над якими почали працювати члени товариства [6: 463]. Поступово запроваджувалося викладання українською мовою в початкових школах міст і сіл, де більшість мешканців були українцями, а також у тривіальних (народних) школах. Водночас українська мова стає навчальним предметом у головних школах, тобто тих, де мовою викладання були німецька чи польська [5: 44]. (Правда, від початку 60-х рр. товариство стає виразником ідей москвофільства, підтримує «язичіє» [7: 285, 379]).

Поступ українського шкільництва відбувався до 1850 р., за цей час було створено понад 1500 народних шкіл з рідною мовою навчання [5: 45]. Однак він зупинився у другій половині XIX ст.: посилилась роль церкви в освіті, скасовано обов'язкове вивчення української мови в гімназіях (1856). Відкрито першу польську гімназію імені Франца Йосифа (1858) у Східній Галичині. Ці чинники сприяли полонізації галицького шкільництва [2; 5: 48].

У серпні 1859 р. вийшло розпорядження міністра освіти Австрії про викладання в середніх школах національних (народних) мов, однак, як з'ясувалося згодом (березень 1860 р.), воно стосувалося лише приватних навчальних закладів. Цю обставину використали польські політики з метою запровадження своєї мови як мови викладання, українська мова функціонувала в реальних школах і нижчих гімназіях як «недостатньо вироблена» [5: 52], тобто малоунормована.

Патріотично налаштовані українці із філологічними знаннями почали створювати граматичні праці. Так з'явилася «Грамматика руского языка» М. Осадци (видана 1862 р. та перевидана 1864 р. й 1876 р.) – «перша досконала грамматика української мови», оскільки інші граматичні студії повністю не описували мовної системи [8: 16]. Підручник вплинув на розвиток унормованих форм [4: 9], тому що автор зумів передати фонетичні та граматичні ознаки української мови [9: 149]. Підвищенню престижності української мови посприяв Високий крайовий Уряд Галичини. На його заклик укладати праці про українську мову вийшла «Мала грамматика языка руского» Г. Шашкевича [10: III]. З часом мережа народних шкіл з українською мовою викладання повільно розширювалася: якщо 1850 р. у Східній Галичині було 1500 таких навчальних закладів, то до 1867 р. їх кількість зросла до 2408 [5: 44].

Розкриємо роль закону. 22 червня 1867 р. сейм прийняв закон «Про мови викладові у школах Галичини», за яким українська мова одержала статус однієї з мов краю. Право визначати мову викладання в народних школах було за тим, хто її утримував (наприклад, за гміною, якщо навчальний заклад утримувався з публічних фондів). У середніх державних школах мовою викладання була польська. Українську мову, яка набула статусу мови викладання, використовували: а) для вивчення предмета «українська мова», б) у чотирьох нижчих класах академічної гімназії у Львові; в) якщо родичі не менше ніж 25 учнів хотіли, щоб окремі предмети викладали українською мовою (для дисциплін використовували польську) [5: 53]. До того ж відкриття кожної не польської гімназії в Галичині залежало від згоди сейму [12: 13]. Виникало замкнене коло: українські політики (становили меншість у парламенті) не мали змоги результативно впливати на розвиток функцій української мови, на відкриття нових шкіл, оскільки сейм, маючи на те повноваження, всіляко стримував ці процеси.

Ухвалення вищезазначеного закону зменшувало права української мови, вищуючи функції польської, яка ставала обов'язковою у всіх школах [5: 62].

У Галичині 1867 р. виникли шкільні ради. Спочатку, згідно із законом, прийнятим галицьким сеймом, засновано Крайову шкільну Раду (КШР). Вона підпорядковувалася безпосередньо Міністерству віросповідань та освіти у Відні й поширювала свою діяльність на вчительські семінарії, народні, середні, торговельні, промислові школи, а також на установи для дітей дошкільного віку і курси для неписьменних дорослих. Очолювали Раду галицький намісник та від 1890 р. її віце-президент. До її складу (із 40 членів було лише 7 українців) входили крайові інспектори й делегати від крайової влади, духовництва, великих міст [13: 269]. У 1873 р. засновано окружні і місцеві шкільні ради, які брали на себе управління всіма навчальними закладами на своїх теренах. Хоча введення шкільних рад різних рівнів було кроком до демократизації освіти, але сподівань українців вони не виправдали, тому що в них переважали поляки, які всіляко сприяли запровадженню у школах польської мови.

Для реалізації функції української мови як мови навчання потрібні були українськомовні підручники, тому 1868 р. КШР скликала спеціальну комісію для укладання шкільних підручників, до неї увійшли В. Ільницький (голова), А. Вахнянин, О. Огоновський, О. Партицький, Ю. Романчук та ін. Члени комісії працювали над виправленням українського правопису, створенням української наукової термінології, оновленням змісту старих та укладанням нових підручників [3: 233].

Про розвиток функції української мови в освіті дбало і товариство «Просвіта» (створене 1868 р.) [14: 16]. Його головним завданням стало видання книг загальнонародною українською мовою, зокрема підручників для початкових і середніх шкіл. Із 1869 р. по 1876 р. товариство випустило 22 навчальні посібники загальним тиражем понад 15 тисяч примірників.

2. Закон 1874 р. про перехід на навчання українською мовою в гімназіях

Проведена «Просвітою» робота та боротьба депутатів галицького сейму сприяли ухваленню 31 травня 1874 р. нового закону, який зумовив перехід на навчання українською мовою в гімназіях [5: 63]. Це зміцнило позиції української мови як мови викладання [4: 7]. Статус її ще більше утвердився після відкриття рідномовних гімназій (Перемишль, 1887; Коломия, 1893 – паралельні українські класи, з 1900 – повна; Тернопіль, 1898 тощо) [4]. Саме гімназіям українська спільнота надавала перевагу (порівняно з іншими середніми школами, зокрема фаховими), оскільки розуміла, що гімназії – це шлях до здобуття університетської освіти і засіб формування української еліти [12: 11].

Нагадаємо, що раніше (в 60-х рр.) діяв тільки один український навчальний заклад такого зразка у Львові. До 1874 р. українською мовою в ньому викладали лише в молодших класах, для вивчення дисциплін, які викладали у старших класах, не було підручників та навчальної термінології [5: 62].

До початку Першої світової війни в Галичині вже діяло шість українських гімназій, що мали статус державних, паралельні українські класи були в польських гімназіях у Бережанах та Стрию. Для порівняння: якщо поляки мали одну гімназію на 60 400 осіб, то українці на 46 тисяч [15: 3860]. У різні роки на вивчення рідної мови в гімназіях відводилося від 9 до 12,9% усього навчального часу. Цього, звичайно, було недостатньо для формування грамотної особистості [4: 8]. У реальних училищах мовами викладання були польська або німецька [3: 233].

3. Інші закони, які впливали на функції української мови

Дещо покращили ситуацію в галицькому шкільництві нові крайові постанови та розпорядження.

1 липня 1873 р. (на основі затвердженого в Австрії 1867 р. закону про шкільництво) прийнято крайову постанову «Про заснування та утримання публічних шкіл народних і обов'язкове посилання до них дітей». Відповідно до першого та сімнадцятого пунктів згаданого документа, в Галичині було запроваджено обов'язкове і безплатне навчання для дітей, віком від 6 до 12 років [16: 181–185].

Одноіменний крайовий закон від 23 травня 1895 р. «Про заснування та утримання публічних шкіл народних і обов'язкове посилання дітей до школи» містив низку положень, відомих з вищезгаданої постанови 1873 р. У дванадцятому пункті закону 1895 р. запропоновано перелік навчальних предметів, другим серед низки шкільних дисциплін був «язик викладовий з наукою стилю практичною, взглядно також другий язик краєвий», а третім – «язик німецький з наукою стилю практичною» [17: 184]. Відповідно до чотирнадцятого пункту цього закону, у школах виділових для дівчат було заплановано ще й вивчення французької мови та історії рідної літератури. Закон також дозволяв відкривати при народних школах курси науки читання та писання для дорослих, які були неграмотними. Для батьків, які зумисно не дозволяли своїм дітям навчатися у школі, згаданий правовий документ передбачав покарання: штраф від 1 до 10 злр. або арешт від 1 до 3 днів (для незаможних), якщо дитина упродовж 10 днів не відвідувала школу, та штрафні санкції від 50 крейцарів до 5 злр. або подібний арешт, якщо школяра не бачили у школі протягом навчального року [17: 185–191].

Ухвалення згаданих постанов і законів призвело до зростання кількості шкіл та учнів у них. Якщо 1881 р. у Галичині було 2860 народних шкіл різних категорій (1489 – з українською мовою викладання, 1186 – із польською, 35 – із німецькою, 134 – з українською та польською, 4 – із польською та німецькою і 2 – з українською та німецькою) [18: 118], то 1890 р. їх уже нараховували 3453, з яких 1749 були українськими. Впродовж наступного року і далі спостерігалася тенденція до зростання кількості навчальних закладів згаданого типу, тож 1891 р. в краї вже було 3853 державні народні школи та 198 приватних [5: 75].

Зростання кількості початкових закладів освіти спонукало українських педагогів до укладання та видання навчальної літератури, зокрема граматик української мови. Якщо з 1865 р. до 1873 р. Галичина не побачила жодного підручника для вивчення рідної мови, то після окресленого періоду у світ вийшло чотири українські граматики, авторами яких були О. Партицький (1871), О. Огоновський (1889), С. Смаль-Стоцький та Ф. Гартнер (1893), В. Коцовський та І. Огоновський (1894) [8: 15–16].

4. Рішення польського сейму 1886 р. щодо функцій польської та української мов

Суттєвою перешкодою на шляху до українізації галицьких закладів освіти в зазначений період стало рішення, ухвалене польським сеймом 1886 р., згідно з яким основні предмети у школах викладали польською мовою, а всі інші – рідною. Така політика, на перший погляд, забезпечувала рівноправність мов, але насправді була прихованою формою польського шовінізму. Щоб обмежити доступ до освіти населенню сіл, усі початкові школи було поділено на сільські та міські. Програму навчання в сільських школах скорочували, а це перешкоджало їхнім випускникам продовжувати здобувати освіту [2]. Після реформування народних шкіл у 1893 р. сільсь-

кі діти, які упродовж шести років навчалися у школах нижчого типу (трикласних), не могли відразу переходити до четвертого класу міської школи вищого типу: потрібно було ще раз іти до третього класу або на підготовчий курс. За таких умов на навчання, що передувало середній школі, доводилося витратити вісім років, а відтак до гімназії вже не приймали за віком [5: 86].

Важливими чинниками полонізації шкільництва та зменшення чисельності українців у середніх школах, окрім вищезазначених, стало підвищення плати за навчання у 1884 р. та 1886 р. і обов'язкове запровадження 1896 р. шкільної форми [5: 76].

Станом на 1900 р. в Галичині не було жодної п'ятикласної, шестикласної або виділової (семи- та восьмикласної) *державної школи* з українською мовою навчання. Першу українську дівочу виділову школу ім. Т. Шевченка (*приватну*) відкрито 1898 р. стараннями педагогічного товариства [5: 86].

Про володіння школярів мовою (українською чи будь-якою іншою, поширеною в тогочасній Галичині) станом на 1900 р. свідчать відомості Центральної статистичної комісії у Відні, згідно з якими із 439 115 дітей в українській частині Галичини 102 943 володіли українською мовою, 203 867 – польською та українською, 76 643 – лише польською і 55 662 – німецькою або мовою євреїв [5: 86].

Цифри у згаданих відомостях також говорять про те, що серед загальної кількості школярів поляків було на 14% більше. Причиною цього науковці вважають намагання шкільної влади «не вчити дітей, а польщити» [5]. Про ополячення галичан у другій половині XIX ст., за словами Б. Ступарика, який оперує даними тогочасної преси, свідчать й інші статистичні зведення: якщо 1851 р. українці становили в Галичині 59,9%, а поляки – 45,3%, то 1900 р. – 42,2 та 54,75% відповідно [5].

Запровадження мовних норм у початковій та середній школі Східної Галичини розпочалося лише з 90-х рр. XIX ст. [21, с. 28].

Загалом кількість державних шкіл у другій половині XIX ст. в Галичині поступово збільшувалася: якщо в 60-х рр. їх було майже 2500, то наприкінці століття – 4000. Натомість у мережі шкіл з українською мовою викладання відбувався зворотний процес: на кінець століття їх частка знизилася з 50 до 42%, це були здебільшого одно- та двокласні школи з незначною кількістю учнів [3: 232].

Як ми переконалися, на функції української мови в освіті впливав розвиток українського шкільництва в Галичині. В умовах Австро-Угорської монархії хвилі націоналізації в системі освіти час від часу чергувалися з хвилями денационалізації, викликаними здебільшого польською шовіністичною експансією. Кількісні показники засвідчують повільне зростання українських шкіл. А це означало, що українська мова ставала мовою викладання та навчальним предметом.

5. Функції української мови у вищій школі та науці

Центром освіти та культури на західноукраїнських землях у XIX ст. був Львів. Тут 1848 р. створено першу кафедру української словесності (очолювали її Я. Головацький та О. Огоновський [22: 30]). З відкриттям кафедри українську мову офіційно визнано мовою науки та мовою вищої школи [23: 3]. Незважаючи на перешкоди з боку польської сторони, Львівський університет робив поступальні кроки на шляху до українізації: зростала кількість українських кафедр і професорів [3: 236], мовою викладання в університеті 1879 р. стала польська [3: 234].

У 1871 р. КШР ухвалила рішення про відкриття учительських семінарій, які готували б педагогічні кадри для народних шкіл. Мовою викладання в таких закладах визнано польську (чоловічі семінарії у Кракові, Новому Сончі, Ряшеві та жіночі у Кракові й Перемишлі), а також – польську і руську (чоловічі семінарії у

Львові, Тернополі, Станіславі та жіноча у Львові). Майбутнім педагогам, як було зазначено в розпорядженні, мали створити умови і для вивчення української мови. Навчання в семінаріях було безкоштовне. Завершивши студії і склавши іспити, випускники семінарій отримували атестат із записом про надання звання тимчасового учителя в публічних школах народних з польською та українською мовою викладання [5: 67–68].

Наприкінці XIX ст. в Галичині діяло лише три вищі навчальні заклади: Львівський університет (1661), Технічна академія (нині – НУ «Львівська політехніка», 1844) і Академія ветеринарної медицини (1897) (мова викладання – переважно німецька). Чисельність української молоді у цих закладах була незначною: станом на 1895 р. у Львівському університеті навчалось 29% українців, у Технічній академії – 4,4% [3: 234].

У 1875 р. засновано Чернівецький університет. Мовою навчання традиційно для тих часів була німецька, але діяли й кафедри з українською мовою викладання: української мови та літератури, церковнослов'янської мови та практичного богослов'я [24: 414].

Важливим осередком інтелектуального життя в Габсбурзькій монархії упродовж XIX ст. був Віденський університет, де здобувало освіту чимало майбутніх українських учених. Велику популярність серед студентів Відня, зокрема й українських, мали лекції Ф. Міклошича (з 1849 р. по 1886 р. був професором слов'янських мов у згаданому університеті) [25: 5]. Слухали їх не тільки філологи: є відомості про 14 галичан, вихованців духовної семінарії, які відвідували лекції науковця [26: 88]. Зокрема, учнями визначного славіста були мовознавці І. Верхратський, Є. Желехівський, О. Калужняцький, а також автори підручників з української мови М. Осадца, П. Дячан, О. Огоновський, С. Смаль-Стоцький [26: 88; 27: 268].

Незважаючи на низку невдач у процесі впровадження української мови в навчальний процес вищої школи XIX ст., «актуалізація усного літературного викладу українською мовою в університетській практиці відбулася» [28: 16].

Це зумовило розширення функцій української мови в освіті та призвело до ще більшої активізації зусиль українських педагогів, що працювали над створенням навчальної літератури, зокрема над граматиками української мови.

Висновки

Аналіз законодавчих ініціатив другої половини XIX ст. в Галичині дає підстави говорити про їхній і позитивний, і негативний вплив на розвиток українського шкільництва та функції української мови в освіті.

1. Незважаючи на утиски з боку польських політиків, в окреслений період спостерігалася тенденція до повільного розширення мережі шкіл з українською мовою викладання. Цьому сприяли: а) державні шкільні закони; б) крайові шкільні закони, постанови та розпорядження (певною мірою); в) діяльність громадських товариств («Просвіта» (1868), Руське товариство педагогічне (1881)). 2. Відбувалося запровадження української мови як навчальної дисципліни у вищій школі. 3. Актуалізація усного літературного викладу українською мовою в університетській практиці та доступ українців до осередків освіти в Європі сприяли появі нового покоління науковців, які працювали над вдосконаленням української мови на граматичному рівні. 4. Збільшення кількості навчальних закладів закономірно породжувало соціальний запит на українськомовну навчальну літературу.

Водночас законодавство гальмувало розвиток функцій української мови в освіті. 1. Задекларований статус української мови як мови викладання де-юре

(в державних документах австрійського уряду) часто не задовольнявся де-факто. 2. Процес українізації освіти не був поступовим. Як свідчить статистика, спостерігалися й зворотні антиукраїнські явища, викликані діяльністю Крайової шкільної ради, більшість у якій становили шовіністично налаштовані польські політики. 3. Розширення мережі початкових шкіл було недостатнім для формування українськомовного простору у сфері освіти. 4. Формування двомовного освітнього простору з домінуванням польської мови в середніх навчальних закладах (гімназії та реальні училища) і польської чи німецької – у вищій школі було суттєвою перешкодою для розширення меж функціонування в них української мови.

Незважаючи на позитивні зміни, що час від часу відбувалися в освітньому просторі, у другій половині XIX ст. розвиток функцій української мови залежав від політичного чинника. Перспективу дослідження проблеми вбачаємо в розкритті мовного законодавства Галичини у XX ст.

1. *Мацюк Г.* Теоретичні засади опису мовних ситуацій у контексті прикладної соціолінгвістики / Г. Мацюк // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : [зб. наук. пр.]. – Ужгород : Говерла, 2009. – Вип. 13. – С. 66–70.
2. *Історія педагогіки* : курс лекцій : навч. посіб. [Електронний ресурс]. – К., 2004. – 171 с. – Доступно з: <http://www.info-library.com.ua/books-book-69.html>.
3. *Історія педагогіки* / [за заг. ред. М. В. Лемківського, О. А. Дубасенюк]. – Житомир : ЖДПУ, 1999. – 336 с.
4. *Титова М. В.* Дидактичні основи вивчення української мови у шкільництві Галичини (друга половина XIX – перша третина XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / М. В. Титова. – Івано-Франківськ, 2007. – 20 с.
5. *Ступарик Б. М.* Шкільництво Галичини (1772–1939 рр.) / Богдан Михайлович Ступарик. – Івано-Франківськ : Акорд, 1994. – 144 с.
6. *Грушевський М. С.* Ілюстрована історія України / М. С. Грушевський. – К. : Наук. думка, 1992. – 544 с. – (Пам'ятки історичної думки України).
7. *Крип'якевич І. П.* Історія України / Іван Петрович Крип'якевич. – Львів : Світ, 1990. – 520 с. – (Пам'ятки історичної думки України).
8. *Бідер Г.* Галицькі та буковинські граматики української мови (1850–1918) / Герман Бідер // Українська мова : наук.-теорет. журнал. – 2006. – № 2. – С. 15–29.
9. *Лесюк М.* Формування української літературної мови в Галичині в умовах Австрійського режиму / М. Лесюк // Галичина. – 2003. – № 9. – С. 145–153.
10. *Шашкевич Г.* Мала граматика языка руского основана на підставѣ читанокъ для III и IV отряда школъ головныхъ въ Цѣсарствѣ Австріи употребляемыхъ jako допомочна книга для оучителѣвъ и препарандовъ / Григорій Шашкевич. – Вѣдень, 1865. – 235 с.
11. *Стеблій Ф.* Шашкевич Григорій / Ф. Стеблій // Довідник з історії України (А–Я) : [посіб. для середн. загальноосв. навч. закл. / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста]. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К. : Генеза, 2002. – С. 1075.
12. *Кошелева Н. В.* Українське шкільництво і освітня політика крайової адміністрації та сейму в Галичині (1890–1914 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук / Н. В. Кошелева. – Львів, 2002. – 17 с.
13. *Кошелева Н. В.* Діяльність Галицької крайової шкільної ради стосовно української народної освіти в 1873–1914 роках / Н. В. Кошелева // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 1999. – Вип. 34. – С. 269–276.
14. *Нарис історії «Просвіти»* / [Р. Іваничук, Т. Комаринець, І. Мельник, А. Середяк]. – Львів ; Краків ; Париж : Просвіта, 1993. – 223 с. – (Попул. Енциклопедія «Просвіти» ; ч. 1).
15. *Плющ Т.* Шкільництво на Україні / Т. Плющ // Енциклопедія українознавства : в 10 т. / [ред. В. Кубійович]. – Львів : НТШ, 2000 – Т. 10. – С. 3857–3866. – (Репр. відтв. вид. 1955–1984 рр.).

16. Оустава о закладанью, оудержѣванью публичныхъ школъ народныхъ и о обовязкѣ посыланья до нихъ дѣтей // Вѣстникъ законѣвъ и распорѣженій краевыхъ для Королевства Галиціи и Володимеріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ. – 1873. – Ч. 250. – С. 181–185.
17. Закон з дня 23 Мая 1895 о закладаню і улад женю публичних шкіл народних і о обовязку посилення дітей до школи // Вістник законів і розпоряджень краєвих для Королівства Галичини и Володимиріи з Великим Княжеством Краківским. – 1895. – Ч. 57. – С. 182–191.
18. XI зь порядку справоздане ц. к. Краевой ради школьной о станѣ публичного вихованя в Галичинѣ р. 1881 // Школьна часопись. – 1882. – Ч. 15. – С. 118.
19. *Хмельовський П. М.* Ідея рідної школи в національному русі західних українців у другій половині XIX – на поч. XX ст. / П. М. Хмельовський // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – К. : Ін-т іст. Укр. НАН України, 2002. – Вип. 5. – С. 105–111.
20. Статут Руского Товариства Педагогічного. Затверджений рішенем ц. к. Намісництва з дня 6. Серпня 1881. – Ч. 37.847. – 15 с.
21. *Бідер Г.* Українська мова в Габсбурзькій монархії / Герман Бідер // Мовознавство. – 1997. – № 1. – С. 25–29.
22. *Салига Т.* Перша в Україні / Тарас Салига // Українська філологія : досягнення, перспективи / [відп. ред. М. І. Гнатюк]. – Львів : Львів. ун-т ім. І. Франка, 1994. – С. 30–42.
23. *Височанський В.* 160-ліття кафедри української словесності у Львівському університеті / Василь Височанський // Слово і час. – 2008. – № 10. – С. 3–4.
24. Історія світової та української культури : підручник / [В. А. Гречанко, І. В. Чорний, В. А. Кушнерук, В. А. Режко]. – К. : Літера, 2006. – 480 с.
25. Листування українських славістів з Францом Міклошичем / [відп. ред. Я. Д. Ісаєвич]. – К. : Наук. думка, 1993. – 399 с.
26. *Тимошенко П. Д.* Франц Міклошич і українська мова / П. Д. Тимошенко // Українська мова та література в школі. – 1963. – № 10. – С. 87–89.
27. *Горникевич М.* Відень / М. Горникевич // Енциклопедія українознавства : в 10 т. / [ред. В. Кубійович]. – Львів : НТШ, 1993 – Т. 1. – (Репр. відтв. вид. 1955–1984 рр.).
28. *Мацюк Г. П.* Прескриптивне мовознавство в Галичині (перша половина XIX ст.) / Г. П. Мацюк. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 373 с.

**LANGUAGE LEGISLATION AND DEVELOPMENT
OF THE UKRAINIAN LANGUAGE FUNCTIONS
IN HALYCHYNA SCHOOLS (SECOND PART OF XIX CENTURY)**

Oksana Horda

*National Agrarian University of Lviv
1, Volodymyra Velykoho Str., Dubliany, Lviv Region, 80381, Ukraine
tohorda@gmail.com*

The article illustrates the role of language legislation in connection with the development of Ukrainian schooling and the functions of the Ukrainian language in education. Data collected make it possible to follow the growth of Ukrainian schools network. The Ukrainian language acquired a new status as a language of instruction. The period witnessed active efforts of teachers working on the grammar of the Ukrainian language.

Key words: Halychyna, language legislation, language situation, language(s) functions, education.

**ЯЗЫКОВОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО
И РАЗВИТИЕ ФУНКЦИЙ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА
В ШКОЛАХ ГАЛИЧИНЫ (ВТОРАЯ ПОЛОВИНА XIX В.)**

Оксана Горда

*Львовский национальный аграрный университет
ул. Владимира Великого, 1, г. Дубляны Львовской области, 80381, Украина
tohorda@gmail.com*

В статье рассмотрена роль языкового законодательства в связи с развитием украинской школы и функциями украинского языка в образовании. Используемые источники позволяют проследить за расширением сети украинских школ. Раскрыто утверждение статуса украинского языка как языка преподавания и учебного предмета, активизация усилий педагогов, работавших над созданием грамматики украинского языка.

Ключевые слова: Галичина, языковое законодательство, языковая ситуация, функции языка/языков, образование.

Стаття надійшла до редколегії 25.06.2010

Прийнята до друку 17.09.2010